

PATENT HUKUKUNDA ÖN KULLANIM HAKKI **(Das Vorbenutzungsrecht Im Patentrecht)**

Dr. Hayrettin ÇAĞLAR*

ÖZET

Patent hukukunda, patent sahibi ile eş zamanlı olarak bir buluş gerçekleştiren iyiniyetli buluş sahibinin, patent hakkı sahibinden izin almasına gerek olmaksızın, buluşu, işletmesinin makul ihtiyaçları çerçevesinde kullanılmasına imkan tanınmıştır. Ön kullanım hakkı olarak nitelendirilen bu hakkın doğumu için gerekli koşullar ve bu hakkın kapsamı hususunda, özellikle Alman hukukundan da yararlanılarak bazı tespitler yapılmaya çalışılmış ve Türk Patent Enstitüsü tarafından hazırlanan kanun taslağında yer alan yeni düzenlemeler değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler

Patent hukuku, patent sahibi, patent hakkının sınırları, ön kullanım hakkı, patent hakkının tükenmesi.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Patentrecht kann der Erfindungsbesitzer als Vorbenutzer, der mit dem Patentinhaber gleichzeitig oder früher die Erfindung bei Redlichkeit erworben hat, ohne Erlaubnis des Patentinhabers, für die Bedürfnisse seines eigenen Betriebs ausnutzen. Der Vorbenutzer muss die Verwertung der Erfindung bereits in Angriff genommen haben. Die Voraussetzungen der Vorbenutzung und der Umfang des Vorbenutzungsrechts werden hier untersucht. Es wird auch die Bestimmungen des neuen Gesetzesentwurfs des türkischen Patentinstituts beachtet.

Schlüsselwörter

Patentrecht, Patentinhaber, Beschränkungen des Patentrechts, Vorbenutzungsrecht, Erschöpfung des Patentrechts.

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Görevlisi

I. Patent

Patent kavramı ne yeni ne de eski tarihli yasal düzenlemelerde açıkça tanımlanmıştır. Eski metinlerde patent yerine “ihtira berati”¹ kavramı kullanılmıştır. Patent Kavramı Türk Hukukunda 551 sayılı Patent Haklarının Korunmasına dair KHK² ile kullanılmaya başlanmıştır. Patent sözlük anlamı itibariyle “*Bir buluşun veya o buluşu uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belge*” olarak ifade edilmektedir.³ Bu tanımda da açıkça görüleceği gibi patent kavramını açıklayabilmek için öncelikle “buluş”un ne anlama geldiğine bakmak gerekir. 551 sayılı KHK m. 5’ de patent verilerek korunacak buluşlar “*yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir buluş*” olarak tanımlanmış, açık bir tanım verilmemiştir. Buluş genel olarak, “*insan zekasının ürünü olan, teknik bir problemin çözümünü sağlayan yenilik unsuru taşıyan fikri bir ürün*” şeklinde ifade edilmektedir.⁴

II- Unsurları

Her buluşa patent verilmesi mümkün değildir. Bu sebeple patent verilebilirlik şartları başlığı altında hangi tür buluşlara ve hangi şartlarda patent verilebileceği 551 sayılı KHK da düzenlenmiş; bir buluşa patent verilebilmesi için i- yenilik, ii- sanayiye uygulanabilir olma ve iii- Patent verilemeyecek konular ve buluşlara dahil bulunmama koşullarının birlikte mevcut olması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Bir buluşa patent verilebilmesinde önemli unsurlardan sayılan yenilik, 551 sayılı KHK m. 7’ de tanımlanmıştır. Buna göre bir buluşun yeni sayılması için tekniğin bilinen durumuna dahil olmaması ve dünyanın hiçbir yerinde açıklanmamış olması gerekir.⁵ Bir buluşla ilgili olarak yazılı veya

¹ “İhtira Berati” Bilinen araç, gereçlerle ve yaratıcı güçle yeni bir şey bulana, bulduğu şeyden bir süre yalnız kendisinin yararlanması için devletçe verilen belge, Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr.

² 551 sayılı “Patent Haklarının Korunmasına ilişkin Kanun Hükmünde Kararname” 27.06.1995 tarih ve 22326 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

³ Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr.

⁴ Buluş kavramıyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. *Tekinalp*, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2004, § 32 s. 489vd.; *Şehirli*, Hayal Feyzan, Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998, s. 6vd.

⁵ Burada önemli olan, bilgilerin toplumca ulaşılabilir biçimde açıklanmamış olmasıdır, yoksa başkalarının bu konuda bir şekilde bilgiye sahip olması değildir. Aynı yönde *Tekinalp*, s. 495.

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

sözlü açıklamalar, buluşu bizzat kullanma veya buluşla ilgili tescil başvurusu yenilik unsurunu ortadan kaldırır. Buna karşılık buluş sahibinin izni ve bilgisi dışındaki açıklamalar ile buluş sahibinin tescil talebinden önceki son 12 ay içerisinde yaptığı açıklamalar ve bir merci tarafından buluşla ilgili olarak yapılan açıklamalar 12 ay süreyle yenilik unsurunu ortadan kaldırmaz.

Buluşun, yeni olmasından başka, sanayiye uygulanabilir olması gerekir. Sanayiye uygulanabilir olma ile ifade edilmek istenen ise tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya uygulanabilir olması gerektiğidir. Bu şartın gerçekleşmesi için uygulanabilir olma yeterli olup ayrıca ekonomik olma veya verimli olma kriterleri aranmaz.⁶

Bir buluşun, patent verilerek korunacak buluşlardan sayılabilmesi için ayrıca, patent verilemeyecek konular ve buluşlara dahil bulunmama koşulu da aranır (551 sayılı KHK m. 6). Bu hükme nazaran KHK m. 6'da sayılan konularla ilgili buluşlara, diğer koşulları taşısa da patent verilemez. Buna göre, bir buluşa patent verilebilmesi için olumlu iki koşulun mevcut olması yanında, buluşun anılan maddede geçen hususlara ilişkin olmaması gerekir (olumsuz şart). Bu koşul ile bazı alanlara ilişkin buluşların bir patent hakkına konu edilmeksizin, başından itibaren herkesin kullanımına açık tutulması amaçlanmıştır.

III- Türleri

Yukarıda izah edilen gerekli koşulları taşıyan buluşlara TPE tarafından patent belgesi verilir. Patent belgesi ile buluş koruma altına alınmış olur ve buluş sahibi de inhisari bir yetkiye sahip olur (KHK m. 60, 62).

Patentler konularına göre (Ürün ve Usûl patenti), asıl patent ile ilgilerine göre (Ek patent) ve açık olup olmamalarına göre (Gizli patent) üçe ayrılırlar.

Ürün Patenti, bir neticeyi elde etmek için kullanılan ürün için alınan patente verilen isimdir. Burada patent konusu olan buluş neticenin kendisi değil, neticeyi elde etmeye yarayan üründür. Patent koruması altında olan bu üründür; yoksa korunan ürünün kullanılması suretiyle elde edilen yeni ürünler koruma kapsamında değildir.

⁶ *Tekinalp*, s. 500; *Hubmann*, Heinrich/*Götting*, Horst-Peter, Gewerblicher Rechtsschutz, 7. Aufl., München 2002, s. 132.

Dr. Hayrettin Çağlar

Usûl patentinde ise bir ürün veya sonucun elde edilmesi için uygulanan teknik ve sıralı bir yöntem söz konusudur (551 sayılı KHK m. 84).

Ek patentler, patent başvurusuna veya patente konu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve onunla bütünlük içinde bulunan buluşların korunmasına yönelik patentlerdir (551 sayılı KHK m. 121).

Gizli patent, milli savunma açısından önem taşıyan buluşun belli bir süre için gizli tutulması amacıyla ayrı bir sicile tescil edilmesi halinde söz konusu olur. Bu süre her defasında bir yıl olmak üzere uzatılabilir. Başvuru sahibinin talebi üzerine, Milli Savunma Bakanlığı başvuru sahibine kısmi kullanma izni verebileceği gibi gizliliğin tamamen kaldırılmasına da karar verebilir.

IV- Patentten Doğan Haklar

Patentten doğan hak, sahibine inhisari bir istifade yetkisi sağlar. Patent sahibinin patente konu buluşunun karşılığı olarak düşünülen bu yetki⁷, sahibine patente dayalı olarak olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek iki ayrı imkan sağlar. Kullanma ve men etme yetkisi olarak da ifade edilen bu yetkiler, 551 sayılı Patent Haklarının Korunmasına dair KHK m. 73 f. 1 ve 2'de düzenlenmiştir.

Patentin sağladığı olumlu yetki ile kastedilen, patent konusu buluşun ancak patent sahibinin kendisi veya onun belirleyeceği kişi veya kişilerce kullanılabilir olmasıdır. Patent hakkı sahibi veya onun izni ile patent konusu buluşu kullanan kişi, buluşun yeri, teknoloji alanı ve ürünlerin ithal veya yerli üretim olup olmadığı konusunda bir ayırım yapmak durumunda da değildirler. Patentın sağladığı olumsuz yetki ise patent sahibinin, izni olmaksızın başkalarının patent konusu buluşu kullanmalarını men etme yetkisidir. Buna göre patent konusu ürünün üretilmesi, satılması, kullanılması veya ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulması, patent konusu bir usûl ise bunun kullanılması, usûl patentinin kullanılmasının üçüncü kişiler tarafından başkalarına teklif edilmesi, patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen ürünlerin satışa sunulması veya kullanılması veya ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka bir nedenle elde bulundurulması, patent hakkı sahibince önlenemez.

⁷ *Hubmann/Götting*, s. 177; *Nirk*, Rudolf, Offene Fragen der Vorbenutzung, GRUR 2001, s. 985.

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

Patentten doğan hak inhisari olmasından başka, mutlak haklardandır ve ayrıca süreye bağlıdır, başkasına devri de mümkündür.⁸

V- Patent Hakkının Sınırları

Patent hakkının, sahibine bahsettiği kullanma ve men etme hakları sınırsız değildir. Türk Hukukunda esas itibariyle tescil ile elde edilen patent hakkı çeşitli sebeplerle sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma sebepleri; 1) zaman itibarıyla, 2) ülkesellik ilkesi gereği, 3) eylemlerin niteliği yönünden, 4) patentten doğan hakkının tükenmesi, 5) önceki tarihli patentin etkisi, 6) patent konularının bağımlılığı, 7) kamu yararı, 8) zorunlu Lisans, 9) ön kullanım hakkı olarak ifade edilebilir.

Bizim incelememizin konusunu oluşturması sebebiyle bunlardan sadece “ön kullanım hakkı” aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek, diğer sebeplere değinilmeyecektir.

VI- Ön Kullanım Hakkı

1- Genel Olarak

Ön kullanım Hakkı 551 sayılı Patent Haklarının Korunması hakkında KHK' nın 77. maddesinde düzenlenmiştir.⁹ Bu hükümde açıkça ifade edildiği üzere “ön kullanım hakkı”, bir başkası tarafından usulüne uygun olarak tescil ettirilerek koruma altına alınmış bir patent konusu buluşu, tescil veya rüçhan tarihinde kullanmakta olan veya kullanmak için ciddi hazırlıklar yapan kişiye bu kullanımının veya hazırlığının karşılığı olarak sınırlı bir şekilde kullanabilmesi amacıyla tanınan nisbi bir haktır. Bu hakkın tanınmasının amacı, patent konusu buluşu tescil ettiren kişiden habersiz ve bağımsız olarak aynı buluşla ilgili çalışmalar yapan veya buluşu kullanmaya başlamış

⁸ Patentten doğan hakkın özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kaya**, Arslan, Türk Hukukunda Patentten doğan Haklar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Orhan Münir ÇAĞIL'a Armağan, 1997, C.LV, S.4, s. 175vd.

⁹ “Patent başvurusunun yapıldığı tarih ile rüçhan hakkı tarihi arasında buluşu iyiniyetli olarak ülke içinde kullanmakta olan veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler almış kişi veya kişilere karşı, patent konusunu aynı şekilde kullanmaya devam etmelerini veya alınmış tedbirlere uygun olarak kullanmaya başlamalarını önlemeye buluş sahibinin hakkı yoktur. Ancak üçüncü kişilerin patent konusunu kullanmaya devam etmeleri veya alınmış tedbirlere uygun kullanımları sahip oldukları işletmenin makul ihtiyaçlarını giderecek ölçüde olabilir. Bu kullanma hakkı ancak işletme ile birlikte devredilebilir.
Bu maddenin birinci fıkrasında sözü edilen kişilerce satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili faaliyetler, patent sahibinin 76'ncı madde anlamında patentten doğan hakkının kapsamı dışında kalır.”

olan iyiniyetli kişilerin emek ve çalışmalarının boşa gitmesini önlemek ve başkasının korunan hakkına rağmen bu buluşu kendi işletmesinin sınırları içerisinde kullanmasına izin vermek suretiyle menfaatler dengesine uygun bir çözüm bulmaktır. Ön kullanım hakkının söz konusu olabilmesi için gerekli şartlar ve ön kullanım hakkının kapsamı da anılan düzenlemede açıkça ortaya konmuştur.

2- Ön Kullanım Hakkının Niteliği

Ön kullanım hakkı, sahibine, başkası tarafından usulüne uygun olarak tescil edilerek koruma altına alınmış bir patent konusu buluşu kullanma hakkı vermekle beraber, bu hak patent sahibinin hakkı gibi mutlak bir hak değil; ön kullanım hakkı sahibine sağlanan bu hak sadece nisbi bir haktır.¹⁰ Bu sebeple ön kullanım hakkı sahibi, hak konusu buluşu, kendisine izin verilen koşullarda kullanma hakkına sahip olur; başkalarının bu buluşu kullanmalarına ise engel olamaz. Yani ön kullanım hakkı sahibi, tescilli bir patent sahibinin kullanma ve men etme haklarından sadece kullanma hakkına sahiptir; men etme hakkına sahip değildir.

Diğer yandan ön kullanım hakkı işletmeye bağlı bir hak olarak kabul edilmiştir. 551 sayılı KHK m. 77/I son cümlede ifade edildiği üzere, bu hak, ancak işletmeyle birlikte devredilebilir, mirasa veya hacze konu edilebilir. Ön kullanım hakkı sahibi bu hakkını işletmeyle birlikte devredecek olursa, artık bu hakkı ileri sürerek kullanmaya devam edemeyecektir.¹¹ Burada ifade edilen devrin kapsamına işletmenin tamamen devri yanında işletmenin sadece ön kullanım hakkına konu buluşun fiilen kullanıldığı kısmının devri de girmektedir. Zira kanun koyucu, ön kullanım hakkının bu şekilde devredilmesi ve bu suretle haktan yararlananların sayısının artırılmasına izin vermemiştir. Zaten böyle bir durum, ön kullanım hakkı kurumuna da aykırılık oluştururdu.

3- Ön Kullanım Hakkının ileri sürülebilmesinin Şartları

Ön kullanım hakkının ileri sürülebilmesi için bu hakkın sahibi olduğunu iddia eden kişinin buluşa zilyet olması, buluşu ülke içinde kullanmaya başlamış olması veya kullanmak için ciddi hazırlıklar yapması, bu kullanımın iyiniyetli olması gerekir.

¹⁰ *Hubmann/Götting*, s. 192.

¹¹ *Hubmann/Götting*, s. 192.

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

a) Zilyetlik

Ön kullanım hakkının ileri sürülebilmesi için öncelikle, buluşu kullanan kişi buluşun zilyedi olmalıdır. Buluşu kendi çabasıyla elde etmesinin veya bir başkasından temin etmiş olmasının bir önemi yoktur. Önemli olan buluşun zilyedi olmasıdır ve zilyetliğin edinilmesinde iyiniyetli olmasıdır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, burada bahsedilen zilyetlik kavramı eşya hukukunda kullanılan anlamda zilyetlik değildir. Zira eşya hukukunda zilyetlik, eşya (maddi nesnelere) üzerinde söz konusu olur. Oysa buluş maddi olarak üzerinde hakimiyet kurulabilecek bir şey değildir. Buluş zilyetliği olarak isimlendirilebilecek bu zilyetlik, bir şeye değil, bir fikre hakim olmayı ifade etmek için kullanılmaktadır.¹²

Zilyetlik konusu buluş, ayrıca teknik olarak tamamlanmış olmalıdır. Yani henüz buluş basamağına erişmemiş denemelere dayalı olarak zilyetlik iddiası ve ön kullanım hakkının ileri sürülmesi mümkün değildir.¹³ Ön kullanım hakkı sahibinin zilyetliğinden bahsedebilmek için, sübjektif olarak buluşu oluşturan fikre sahip olması ve objektif olarak buluşu uygulayabilir durumda bulunması gerekir.

Zilyetlik, ön kullanım hakkının ileri sürülebilmesi için bir ön şart mahiyetinde olmakla beraber ancak diğer şartların gerçekleşmesiyle bir anlam ifade edebilecektir.

b) Buluşun ülke içinde kullanılması veya kullanım için ciddi hazırlıkların yapılması

Ön kullanım hakkının ileri sürülebilmesi için diğer bir şart da, buluşun başvuru veya rüçhan tarihinde/tarihinden önce ülke içinde fiilen kullanılıyor olması (kullanmaya başlanmış olması) veya kullanmak için ciddi tedbirler alınmış bulunmasıdır.

Ön kullanım hakkının düzenlendiği 551 sayılı KHK m. 77’de yer alan “*Patent başvurusunun yapıldığı tarih ile rüçhan hakkı tarihi arasında*” ibaresini “...*başvuru veya rüçhan tarihinde...*” şeklinde anlamak gerektiği hususu doktrinde haklı olarak ifade edilmiştir.¹⁴ Hatta bunu “...*rüçhan tari-*

¹² **Busse**, Rudolf; Patentgesetz, 1999, § 12 Rdnr. 15; Buluş zilyetliği ile teknik anlamda zilyetlik arasındaki diğer farklar için bkz. **Saraç**, Tahir: Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, s. 105, dn. 324.

¹³ **Busse**, § 12 Rdnr. 16; **Osterrieth**, Christian; Patentrecht, Einführung für Studium und Praxis, München 2000, s. 85, Rdnr. 160.

¹⁴ Bkz. **Tekinalp**, s.549 Dn 6; **Saraç**, s.105; ayrıca Alman Patent Kanunu (PatG.) § 12.

hinden veya başvuru tarihinden önce...” şeklinde ifade etmek daha yerinde olacaktır.¹⁵ Ancak bunun aksi yönde yaklaşımlar da mevcuttur. *Kaya* bir makalesinde¹⁶ 551 sayılı KHK’nın 77. maddesi hükmünün lafzından hareketle ön kullanım hakkının başvuru tarihi ile rüçhan tarihi arasına sıkıştırılmış özel bir hak olduğunu ifade etmiştir.¹⁷ Benzer bir yaklaşım Türk Patent Enstitüsü tarafından 2005 yılında hazırlanmış olan “Patent ve Faydalı Model Kanunu” taslağında da (m. 21) aynı şekilde yer almıştır.¹⁸ Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira bu görüşün benimsenmesi halinde, bir rüçhan hakkının bulunmaması durumunda ön kullanım hakkından söz etmek mümkün olmayacaktır. Rüçhan hakkının varlığı durumunda da yine rüçhan tarihinden önce iyiniyetli olarak patent konusu buluşu kullanmakta olan kişi de ön kullanım hakkından yararlanamayacaktır. Oysa ön kullanım hakkı ile amaçlanan bu değildir.

Burada kullanmak fiiliyle neyin kastedildiği ise açık değildir. Ancak düzenlemenin amacı ve mehz diğer kanunlar göz önüne alındığında, kullanmak fiiliyle buluşun ön kullanıcı tarafından kendine ait işletmede veya onun adına başkasına ait bir işletmede ticari amaçlı kullanımının kastedildiği anlaşılmaktadır.¹⁹ Diğer yandan kullanımın kapsamına patent hakkından

¹⁵ “...*başvuru veya rüçhan tarihinde...*” şeklinde anlaşılması halinde de sanki rüçhan veya başvuru tarihinde aynı anda kullanmaya başlamış olmaları gerektiği gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysa ön kullanım hakkını ileri sürecek olan kişinin rüçhan veya başvuru tarihinden daha önce kullanmaya başlamış olmasını aramak daha yerinde olacaktır. Aynı yönde bkz. *Tekinalp*, s. 549, Rdnr. 22; *Schulte*, Rainer; Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen, 6. Aufl. 2001, § 12, Rdnr. 18.

¹⁶ *Kaya*, s. 195.

¹⁷ Bu görüşün kabul edilemeyeceğini kitabında ileri süren *Saraç* (s. 104) tartışmayı farklı bir noktaya taşımış ve “*ön kullanım hakkının rüçhan tarihi ile tescil başvurusu tarihleri arasında söz konusu olması gerektiği*” şeklindeki görüşün kabul edilmesi halinde, rüçhan hakkı sahibinin buluşu kamuya açıklamasından veya sergilemesinden sonra fakat tescil başvurusundan önce başkası tarafından bu açıklama veya sergi neticesinde buluştan haberdar olan kişilerin aynı buluşu kullanmaya başlamaları ve ön kullanım hakkından yararlanmak istemeleri halinde, bu kişilerin haksız bir korumaya kavuşabileceklerini ileri sürmüştür. Bu görüşe katılmak da kanımca mümkün değildir; çünkü bu kişilerin ön kullanım hakkından yararlanmaları için buluşu elde ederken kötünietli olmamaları gerektiği hususu dikkate alınır, böyle bir tehlike bertaraf edilebilecektir. Aynı yönde bkz. *Mes*, Peter; Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, München 1997, § 12 Rdnr. 3. Ancak iyiniyetin mevcut olmadığının veya kötünietli olduğunun ispatındaki güçlükler de göz önünde tutulmalıdır.

¹⁸ Bkz. http://www.tpe.gov.tr/dosyalar/taslaklar/Patent_Kanun_Taslagi.doc

¹⁹ *Busse*, § 12 Rdnr. 19, 22ff; *Schramm*, Carl; Der Patentverletzungsprozess, 4. Aufl., 1999, s. 131; BGH, GRUR 1964, 20, 23 – Taxilan; *Nirk*, GRUR 2001, s. 986;

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

doğan fiillerin tamamı girer. Bunu da patent hakkının sahibine sağladığı yararlanma hakkı veya başkalarını men etme hakkı içerisinde yer alan fiillerin tamamı olarak ifade edebiliriz.²⁰ Bu anlamda patent konusu buluşun uygulanmasıyla satım amaçlı ürün elde edilmesi, üretilen ürünün piyasaya sunulması, satılması, ticaret alanına çıkarılması veya bir usul patenti söz konusuysa bunun uygulanmasıyla elde edilen ürünün piyasaya sürülmesi kullanım sayılacaktır.²¹ Buna karşılık buluş için patent başvurusunda bulunmak veya patent başvurusu için hazırlıklar yapmak, numune amaçlı üretim yapmak, lisans sözleşmesi için hazırlık yapmak, yetkili makamlardan izin almak, sipariş vermek veya ihaleye çıkmak ön kullanım hakkının ileri sürülebilmesi için gerekli kullanma koşulunun yerine getirilmesi olarak kabul edilemez.²² Kullanım ile ilgili olarak ifade edilmesi gereken bir başka husus da, kullanıma gönüllü olarak ve bir daha başlanmamak üzere ara verilmesi halinde, daha sonra ön kullanım hakkına dayanılmasının imkansız olduğudur. Geçici olarak ara vermek bu kapsamda değildir.²³

Ön kullanım hakkına mesnet buluş, bu hakkı ileri süren kişi tarafından henüz fiilen kullanılmaya başlanmamış olmakla beraber, kullanmak için ciddi tedbirler alınmış bulunması halinde de yine ön kullanım hakkının ileri sürülmesi mümkündür. Ancak buluşu kullanmak için alınmış olan tedbirlerin ve yapılan hazırlıkların ciddi olması gerekir. Örneğin Alman mahkeme kararlarına göre, atölye çizimlerinin hazırlanması²⁴, modellerin hazırlanması²⁵, üretim için üretici firmayla kesin sözleşmelerin yapılması veya buna yönelik sözleşmelerin hazırlanması²⁶, üretim için gerekli makine ve sistemlerin hazırlanması veya temin edilmesi²⁷ gibi faaliyetler buluşu kullanma niyetinin ve isteğinin varlığını gösterir ve ciddi hazırlık olarak kabul edilebilir.²⁸ Buna karşılık piyasa araştırması yapmak, sonra başlanacak üretim faaliyetleri için yapılan hazırlıklar, buluşu tamamlamak için yapılan

²⁰ *Şehirali*, Feyzan Hayal/*Bjerke*, Petter; Das Vorbenutzungsrecht nach § 12 PatG und das neue Abwehrrecht des US-First Inventor Defense Act., GRUR Int. 2001, s. 834

²¹ *Benkard*, Georg/*Bruchhausen*, Karl, Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, 9. Aufl., 1993, § 12 Rdnr. 11.

²² BGH, GRUR 1969, 35, 36 – Europareise.

²³ *Busse*, § 12 Rdnr. 26; *Benkard/Bruchhausen*, § 12 Rdnr. 14.

²⁴ *Schulte*, § 12, Rdnr. 20.

²⁵ BGH GRUR 1960, 546 – Bierhahn.

²⁶ BGH GRUR 1964, 673 – Kasten für Fußballtrittsroste.

²⁷ RG GRUR 1942, 155.

²⁸ *Schulte*, § 12, Rdnr. 14' den naklen.

Aynı yönde *Saraç*, s. 109. *Busse*, § 12 Rdnr. 27; *Schulte*, § 12, Rdnr. 14.

yapılan denemeler, laboratuvar çalışmaları gibi faaliyetler buluşun kullanıl-
ması için yapılan ciddi hazırlıklar olarak değerlendirilemez.²⁹

Ön kullanım hakkının ileri sürülmesine ilişkin bu şartın içerisinde ele alınması gereken diğer bir husus da buluşun *yurt içinde* kullanılıyor olması veya kullanmak için hazırlıkların *yurt içinde* yapılmış bulunmasıdır. 551 sayılı KHK m. 77 f. 1 de yer alan açık düzenleme karşısında, kullanıma veya kullanım için hazırlıklara yurt dışında başlanmış olması halinde, diğer şartlar mevcut olsa bile ön kullanım hakkının ileri sürülmesi mümkün değildir. Düzenleme bu haliyle yer yönünden bir sınırlandırma getirmiş, ancak kişi yönünden özel bir sınırlandırma getirmemiştir. Bu sebeple 551 sayılı KHK m. 2'de sayılan kişiler ön kullanım hakkının diğer koşullarını da yerine getirmek şartıyla, bu haktan yararlanabileceklerdir.

c) İyiniyet

Ön kullanım hakkının bir başka şartı ise, buluş üzerinde ön kullanım hakkı olduğunu ileri süren kişinin iyiniyetli olmasıdır (551 sayılı KHK m. 77, c.1). İyiniyet koşulu ön kullanım hakkına konu buluşun elde edilmesi ile ilgili bir şarttır. Buna göre, kişi bu buluşu edinirken iyiniyetli olmalıdır; yoksa buluş konusu fikrin kimden ve ne zaman temin edildiğinin bir önemi yoktur. Hukuka aykırı olmayan yollardan buluş fikrini edinmiş olan kişi, diğer koşulların da mevcut olması halinde ön kullanım hakkından yararlanabilir. Bu noktada hangi tür edinimlerin hukuka uygun, hangilerinin hukuka uygun olmayan yöntemler olduğunun irdelenmesi gerekir. Buluşla ilgili bilgilerin bizzat patent sahibinden (henüz kamuya açıklanmadan) hileli bir şekilde, gasp yoluyla veya çalmak suretiyle elde edilmiş olması halinde artık hukuka uygun olmayan yollardan edinme yani iyiniyetli olmayan edinme söz konusudur.³⁰ Oysa aynı buluşun, patent sahibi dışında kişilerce de elde edilmesi ve bu kişilerden lisans yoluyla veya başka bir hukuki işlemle elde edilmesi halinde kanunun aradığı iyiniyetli olma koşulu yerine getirilmiş olur. Ancak patent sahibi tarafından kamuya açıklama maksadı dışında herhangi bir şekilde, buluş hakkında tartışmak, değerlendirme yapmak vs. amaçlarla bilgi verilmiş olması halinde de, ön kullanım hakkı sahibi olduğunu iddia eden kişinin iyiniyetinden bahsedilemez. Zira patent hakkı sahibi, bu bilgiyi karşı taraf kullansın diye vermemektedir. Ancak patent sahibi bilgi verdikten sonra, on iki ay içerisinde tescil talebinde bulunma-

²⁹ *Saraç*, s. 110; *Busse*, § 12 Rdnr. 28; *Schulte*, § 12, Rdnr. 14.

³⁰ Buluşun sahibi tarafından kamuya açıklanmasıyla zaten rüçhan hakkı doğacağından bu tarihten sonra ve bu açıklamaya dayalı olarak üçüncü kişilerce ön kullanım hakkı elde edilmesi mümkün değildir. Zira buluş artık bu kişiler açısından yeni değildir.

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

mıssa, artık ön kullanım hakkı sahibi olduğunu iddia eden kişinin iyiniyetli olmadığından söz edilemeyecektir.³¹

4- Ön Kullanım Hakkının Kapsamı

Ön kullanım hakkı, yukarıda da ifade edildiği üzere sahibine mutlak bir hak sağlamaz. 551 sayılı KHK m. 77/I ile ön kullanım hakkı sahibinin, patent veya başvuru sahibinin iznine gerek duymadan ve herhangi bir ücret ya da tazminat ödemediği “işletmenin makul ihtiyaçları” ile sınırlı olarak bu hakkı kullanabileceğini düzenlemiştir.

Bu noktada işletmenin makul ihtiyaçları ile neyin kastedildiği ve ön kullanım hakkı sahibinin daha sonra -bu hakkı elde ettiği sıradaki- kullanımın türü, şekli ve miktarı ile ilgili olup olmadığı hususlarının irdelenmesi gerekmektedir.

a) İşletmenin İhtiyacı

İşletmenin makul ihtiyaçları ile kastedilen, o işletmenin normal bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan işletim tarzı içerisinde kullanımdır. Kanun koyucu, diğer hukuk düzenlerinden farklı olarak, düzenlemeye “makul” kelimesini koymuştur. Böylece ön kullanım hakkı sahibinin, buluştan aşırı yararlanması önlenmeye çalışılmıştır. Ancak “makul ihtiyaç” kavramı, her somut durum için ayrıca belirlenmek durumundadır. Bununla beraber birden çok üretim tesisine sahip ve coğrafi olarak farklı yerlerde bulunan birimlerden müteşekkil işletmelerin tek bir işletme sayılıp sayılamayacağı (örneğin üç ayrı şehirde fabrikası bulunan bir çimento işletmesi veya farklı bölgelere dağılmış iktisadi devlet teşekkülleri açısından) ve henüz bu tesislerden yalnız birinde veya bazılarında kullanılmakta olan buluşun, daha sonra işletmenin ihtiyaçları doğrultusunda diğer tesislerinde de kullanılmasının da, ön kullanım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı hususlarının ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Birden çok üretim tesisine sahip ve coğrafi olarak farklı yerlerde bulunan birimlerden müteşekkil işletmeler, hukukumuz açısından, şartları

³¹ Hukukumuzda bu hususta açık bir düzenleme yer almamakla beraber, Alman PatG. § 12’de buna ilişkin düzenleme yer almaktadır. Bkz. *Busse*, § 12 Rdnr. 18; *Schulte*, § 12, Rdnr. 22; *Benkard/Bruchhausen*, § 12 Rdnr. 8; *Mes*, § 12 Rdnr. 4, 17; GRUR 1964, s. 673, 675 – Kasten für Fußballtrittsroste. Bu hükmün Türk hukukunda da, süreyi 12 ay olarak kabul etmek koşuluyla, uygulanabileceği haklı olarak *Saraç* tarafından, s. 108, 109’da dile getirilmiştir.

mevcut olduğunda tek bir işletme olarak kabul edilir. Bunun için işletme merkezinin ve diğer birimlerin ortak bir örgütlenme içerisinde yer alması ve bu birimlerin merkezden emir ve talimat alması, ayrıca kendilerine ait ayrı bir sermayenin bulunmaması gerekir. Bu tür birimlerin ayrı bir malvarlığı da olmamalıdır. İşletme merkezi dışında kalan bu birimlerin nasıl isimlendirildiğinin (imalathane, atölye, depo, şube vs.) önemi yoktur.³² Önemli olan bu birimlerin işletmeye dahil unsurlar olması ve ayrı bir ticari işletme niteliğinde olmamasıdır.³³

Buna benzer bir örgütlenme modeli iktisadi devlet teşekkülleri (İDT) açısından da geçerlidir. İktisadi Devlet Teşekküllerini düzenleyen 233 sayılı KHK'nın m. 2/2 hükmüne göre iktisadi devlet teşekkülü, sermayesinin tamamını devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüsüdür. Teşebbüs, tüzel kişiliği haiz olup 233 sayılı KHK ile saklı tutulan hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tâbidir. 233 sayılı KHK'nın 15/2 maddesinde teşekküllerin herhangi bir müessese veya iştirak'e ortak olmaksızın herhangi bir işletmeye sahip olabilecekleri de belirtilmiştir. Dolayısıyla Tüzel Kişiliği haiz iktisadi devlet

³² Ticari işletmede merkez ve şube kavramı ve diğer birimlerin ayrıntılı incelemesi için bkz. *Arslanlı*, Halil; Kara Ticareti Hukuku Dersleri, 3. Baskı, İstanbul 1960, s. 100; *Karayalçın*, Yaşar, Ticaret Hukuku, I. Giriş – Ticari İşletme, 3. Baskı, Ankara 1968, s. 160; *Arkan*, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2004, s. 20; *Poroy Reha/Yasaman* Hamdi; Ticari İşletme Hukuku, 10. baskı, İstanbul 2004, s. 34; *Göle*, Celal, Ticari İşletmenin Merkez ve Şubesinin Tayini Sorunu, Hirsch'e Armağan, Ankara 1986, s. 186; *Karahan*, Sami, Ticari işletme kavramı, BATİDER, C.XVII, S. 4, s. 39vd.

³³ Bir ticari işletmeden söz edebilmek için öncelikle bir Ticarethane veya Fabrika yada Ticarethane veya Fabrika olmamakla beraber ticari şekilde işletilen bir müessese'nin varlığı gereklidir. Şayet bu üç gruptan biri mevcutsa artık ticari işletmenin diğer unsurlarının mevcut olup olmadığı araştırılır. Bunlar: 1- Gelir sağlamayı hedef tutmak, 2- Devamlılık, 3- Bağımsızlık ve 4- Esnaf faaliyeti sınırlarını aşmaktır. Bu şartlardan bağımsızlık şartı birden çok fabrikanın tek bir işletmeye bağlı olması halinde bu fabrikalar açısından her biri için ayrı ayrı gerçekleşmez. Zira bu fabrikalar, işletme merkezinin (İDT açısından Genel Müdürlüğün) idaresinde, gözetim ve denetiminde faaliyet göstermektedirler. İç ilişkide herhangi bir bağımsızlıkları söz konusu değildir. Bunların ayrı bir vergi numarası da bulunmaz, bunun yerine merkeze ait vergi numarasını kullanırlar. Önemli konularda karar verme inisiyatifleri de bulunmayan bu tür birimler bir çok işlemi yapabilmek için merkezden talimat, mali destek alırlar ve hatta ticaret ve yatırım politikaları da yine merkezce tayin olunur. Diğer yandan bunlar buldukları yerin ticaret siciline kaydolurlar ancak kendilerine ait müstakil sermayeleri bulunmayabilir. İşte bir merkeze bağlı olarak aynı konuda faaliyet gösteren fakat coğrafi olarak farklı yerlerde bulunan Fabrikaların hepsinin birlikte ele alınması ve bunların bir bütün halinde tek bir işletme kabul edilmesi mümkündür.

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

teşekkülleri, tüm bu düzenlemeler karşısında farklı yerlerde ancak aynı işti- gal konusuna dahil işi yapan birden ziyade imalathane, atölye ve hatta fabrikaya sahip olabilirler. Tüm bu hallerde tek bir ticari işletme vardır.

Ortada tek bir işletme var ise, artık ön kullanım hakkı konusu buluşun bu işletmeyi oluşturan birimlerin tamamında kullanılması, ön kullanım hak- kının kapsamının genişletilmesi olarak değerlendirilemez. Zira işletme bir bütündür ve tüm birimlerde gerçekleşecek kullanım da işletmenin ihtiyacı doğrultusundadır. Hatta bazı hallerde işletmenin ihtiyacı çerçevesinde baş- kasına ait tesislerde dahi ön kullanım hakkı konusu buluşun kullanılması, işletmenin ihtiyaçları çerçevesinde kullanım olarak değerlendirilebilir.³⁴ Ancak bu halde de buluşun kullanılmasına ilişkin tasarruf yetkisi ön kulla- nım hakkı sahibinde kalmalı ve sadece onun işletmesinin ihtiyaçları için başkasının işletmesinde bu buluşun kullanılıyor olması gerekir. Buluşun, başkasına ait bir işletmede ve bu işletmenin ihtiyaçları için kullanımına açılmış olması halinde, artık ön kullanım hakkını aşan bir kullanım söz konusu olur.

b) Kullanımın türü, şekli ve miktarı

Ön kullanım hakkı sahibi bu hakkı elde ettiği tarihteki kullanımın türü ile bağlı değildir; bu kullanım türünü değiştirebilmelidir. Kullanım türünün değiştirilmesi hususunda çok genişletici bir yorum yapılması, menfaatler dengesine uygun düşmeyebilir. Bu sebeple işletmenin türünü değiştirecek mahiyette ve köklü değişiklikleri bu kapsamda değerlendirmemek gerekir.³⁵ Yani ön kullanım hakkını elde ettiği sırada, hakkın konusu olan buluşu sa- dece ticari amaçla kullanan kişi daha sonra, herhangi bir sebeple üreticiden temin edemeyecek duruma gelirse, artık işletmesinin ihtiyaçları doğrultu- sunda buluşu kullanarak üretime de başlayabilmelidir.³⁶

Kullanım şeklini değiştirme hakkı da, yine ön kullanım hakkı sahibine tanınmıştır. Ancak bu hususta kullanım türünü değiştirme durumundaki ka- dar serbest değildir. Zira ön kullanım hakkını elde ettiği sırada sahip olduğu buluş fikrini, daha sonra geliştirmek suretiyle patent sahibinin koruma ala-

³⁴ *Saraç*, s. 113; *Mes*, § 12 Rdnr. 15; *Keukenschrijver*, Alfred, Zur sachlichen Reich- weite des Vorbenutzungsrechts, GRUR 2001, s. 945; *Busse*, § 12 Rdnr. 46; *Benkard/Bruchhausen*, § 12 Rdnr. 24; *Schulte*, § 12, Rdnr. 25.

³⁵ Aynı yönde *Eichmann*, Helmut; Kritische Überlegungen zum Vor- und Weiterbe- nutzungsrecht, GRUR 1993, s. 77.

³⁶ *Hubmann/Götting*, s. 192; *Busche*, Jan, Das Vorbenutzungsrecht im Rahmen des deutschen und europäischen Patentrechts, GRUR Int. 1999, s. 648; aksi görüşte *Sa- raç*, s. 113.

nına girecek olursa, artık koruma kapsamından çıkmış olacaktır. Çünkü ön kullanım hakkı ile sağlanmak istenen koruma, iyiniyetli ön kullanıcının, patent sahibinin tescil başvurusu sırasında sahip olduğu buluş fikrinin korunmasına yöneliktir. Daha sonra bu buluş fikrinin patent sahibinin haklarına zarar verecek şekilde geliştirilmesi ise bu korumanın kapsamı dışındadır.³⁷

Ön kullanım hakkı sahibi, bu hakkının kullanımı ile ilgili olarak herhangi bir miktar sınırlandırmasına da tâbi değildir. Ön kullanım hakkını elde ettiği sırada işletmesinin sahip olduğu kapasiteyi artırabileceği gibi işletmesini büyütürerek üretimin miktarını artırması da mümkündür.³⁸

c) Hakkın tükenmesi

551 sayılı PatKHK m. 77/2 hükmüne göre, ön kullanım hakkına sahip olan kişilerce satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili faaliyetler, patent sahibinin patentten doğan hakkının kapsamı dışında kalır. Zira patent sahibinin, ön kullanım hakkı sahibi tarafından ürünler piyasaya sürülmeden önce de bir hakkı söz konusu değildir. Dolayısıyla ön kullanım hakkı sahibinin hukuka uygun bir şekilde bu ürünleri piyasaya sürmesi, sadece onun açısından hakkın tükenmesine yol açar. Bu işlem patent sahibinin patentten doğan hakkı açısından bir değişiklik yaratmaz. Doktrinde³⁹ ve yeni Patent

³⁷ *Hubmann/Götting*, s. 192; *Saraç*, s. 113; Alman Federal mahkemesi de bir kararda ön kullanım hakkı konusu buluşun ilettilmesini, geliştirilmesini ve bu şekilde patent sahibinin haklarının alanına girecek şekilde kullanılmasını, ön kullanım hakkının kapsamı dışında kabul etmiştir, BGH GRUR 2002, s. 231 – Biegevorrichtung.

³⁸ *Benkard/Bruchhausen*, § 12 Rdnr.23; *Busse*, §12 Rdnr.44; *Schulte*, §12, Rdnr. 25.

³⁹ Doktrinde *Kaya*, (s. 196) ön kullanım hakkı sahibi tarafından ürünlerin piyasaya sürülmesinin patent sahibinin hakkının tükenmesine yol açmayacağını savunmaktadır. Bunun aksini savunan *Saraç*, (s. 112) ise bu durumda patent sahibinin hakkının tükenmiş olduğunu iddia etmektedir. Mevcut düzenlemenin, patent hakkının tükenmesine ilişkin 76. maddeye de atıfta bulunarak “*ön kullanım hakkı sahibi tarafından satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili faaliyetlerin patent sahibinin patentten doğan hakkının kapsamı dışında kaldığına*” ilişkin hükmü ilk bakışta doğru gibi görünse de aslında patent sahibinin ön kullanım hakkı çerçevesinde üretilen ve satışa sunulan ürünler üzerinde herhangi bir hakkı olmadığı düşünüldüğünde yersiz ve gereksiz bir düzenlemeden öte bir anlam taşımadığı görülecektir.

Ayrıca, patent ve faydalı model kanunu taslağında m. 21/2 de yer alan “*Bu maddenin birinci fıkrasında sözü edilen kişilerce satışa sunulmuş olan ürünlerle ilgili faaliyetler, patent sahibinin, 20 nci madde kapsamında hakkını tüketmiş sayılmasına neden olmaz.*” şeklindeki ifadesi de burada açıklanan gerekçeler karşısında çok anlamlı olmamıştır. Eğer patent sahibinin ön kullanım hakkı sahibi tarafından satışa sunulan ürünler üzerinde bir hakkı söz konusu ise ve bu hak burada ifade edildiği üzere tükenmiş sayılmaz ise, artık patent sahibi hakkını korumak bahanesiyle bir ta-

Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı

ve Faydalı Model Kanunu taslağında (m. 20, 21) ifade edildiği üzere, patent sahibinin hakkının tükenip tükenmediğine ilişkin tartışmalar veya düzenlemeler tamamen yersizdir. Zira ön kullanıcı tarafından ürünlerin satışa sunulması ile ilgili faaliyetler mevcut düzenlemede yer aldığı şekilde, patent sahibinin patentten doğan hakkının kapsamı dışındadır. Patent sahibinin, ön kullanım hakkı sahibinin buluşu kullanma hakkı üzerinde her hangi bir hakkı söz konusu olmadığından, olmayan bir hakkın tükenip tükenmediğini tartışmaya veya bu konuda düzenleme yapmaya gerek yoktur.

5- Ön Kullanım Hakkının Sona Ermesi

Ön kullanım hakkının ileri sürülmesine dair koşullardan birinin eksilmesi veya baştan itibaren mevcut olmadığına sonradan ortaya çıkması yanında, buluşun kullanılmasına kesin olarak son verilmesi, işletmenin, ön kullanım hakkı dışarıda bırakılarak devredilmesi, işletmenin kapatılması, ön kullanım hakkından feragat edilmesi gibi nedenlerle ön kullanım hakkı sona erer (551 sayılı KHK m. 77).

Geçici olarak kullanıma ara verilmesi, ön kullanım hakkının işletmeyle birlikte devredilmesi gibi hallerde ise ön kullanım hakkı sona ermez, sadece el değiştirir (551 sayılı KHK m. 76).

Ön kullanım hakkı şahsa değil, işletmeye bağlı bir hak olduğundan, üzerinde işletmeden ayrı olarak sınırlı aynı hak (intifa, rehin) kurulabilmesi, işletmeden ayrı olarak mirasa ve hacze konu edilmesi veya iflas masasına yazdırılması mümkün değildir.⁴⁰

Sonuç

Ön kullanım hakkı sahibi PatKHK m. 77 hükmünce, kendisine tanınan ve sadece kullanma hakkından mütevellit olan hakkı, patent hakkı sahibine, herhangi bir ücret veya tazminat ödemeksizin ve ondan izin almaksızın, işletmesinin makul ihtiyaçları çerçevesinde kullanabilecektir. Bu kullanım türünü ve şeklini değiştirmede tamamen serbest olmamakla beraber bazı koşullarda değişiklik yapması mümkündür. Bu değişiklik konusundaki sınırlandırmalar, ön kullanım hakkı konusu buluşun kullanılması suretiyle elde edilen ürünün miktarının veya işletmenin kapasitesinin artırılması hali için geçerli olmamak gerekir. Bu çerçevede birden çok fabrikadan oluşan üretim tesislerini de tek bir işletme olarak kabul etmek ve önce bu fabrikalardan

kım müdahalelerde bulunabilir demektir. Oysa ön kullanım hakkı müessesesinin amacı bu olmamak gerekir.

⁴⁰ *Hubmann/Götting*, s. 193; *Tekinalp*, s. 550.

Dr. Hayrettin Çağlar

sadece birinde başlayan üretimin sonra diğer fabrikalara da teşmil edilmesini ön kullanım hakkı içerisinde değerlendirmek, menfaatler dengesine de uygun olacaktır.

Ayrıca 551 sayılı KHK m. 77 hükmünde yer alan ve doktrinde de haklı olarak eleştiri konusu edilen, ön kullanım hakkının şartlarından “kullanmaya başlamış olma veya ciddi hazırlıkların başlamış olması” hususunun hangi anda gerçekleşmiş olmasına ilişkin hatalı düzenlemenin değiştirilmesi veya yeni hazırlanan Patent ve Faydalı Model Kanunu taslağında yer alan aynı yöndeki hatalı yaklaşımlardan (m. 20, 21) vazgeçilmesi gerekir.

Kaynakça

- Arkan**, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2004.
Arslanlı, Halil; Kara Ticareti Hukuku Dersleri, 3. Baskı, İstanbul 1960.
Benkard, Georg; Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, 9. Aufl., 1993.
Busche, Jan; Das Vorbenutzungsrecht im Rahmen des deutschen und europäischen Patentrechts, GRUR Int. 1999, s. 645 - 649.
Busse, Rudolf; Patentgesetz, 5. Aufl., 1999.
Eichmann, Helmut; Kritische Überlegungen zum Vor- und Weiterbenutzungsrecht, GRUR 1993, 73-87.
Hubmann, Heinrich/**Götting**, Horst-Peter; Gewerblicher Rechtsschutz, 7. Aufl., München 2002.
Göle, Celal; Ticari İşletmenin Merkez ve Şubesinin Tayini Sorunu, Prof. Dr. Ernst Hirsch'e Armağan, Ankara 1986.
Karahan, Sami; Ticari İşletme Kavramı, BATİDER, C.XVII, S.4, s.39 – 64.
Karayalçın, Yaşar; Ticaret Hukuku, I.Giriş –Ticari İşletme, 3.Baskı, Ankara 1968.
Kaya, Arslan; Türk Hukukunda Patentten doğan Haklar, İÜHFM, Prof. Dr. Orhan Münir ÇAĞIL' a Armağan, C. LV, Sa. 4, 1997, s. 173 – 200.
Keukenschrijver, Alfred; Zur sachlichen Reichweite des Vorbenutzungsrechts, GRUR 2001, s. 944 – 948.
Mes, Peter; Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, München 1997.
Nirk, Rudolf; Offene Fragen der Vorbenutzung, GRUR 2001, s. 984 – 989.
Osterrieth, Christian; Patentrecht, Einführung für Studium und Praxis, München 2000.
Poroy Reha/Yasaman Hamdi; Ticari İşletme Hukuku, 10. baskı, İstanbul 2004.
Schramm, Carl; Der Patentverletzungsprozess, 4. Aufl., 1999.
Schulte, Rainer; Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen, 6. Aufl. 2001.
Saraç, Tahir; Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, Ankara 2003.
Şehirali, Feyzan Hayal; Patent Hakkının Korunması, Ankara 1998.
Şehirali, Feyzan Hayal/**Bjerke**, Petter; Das Vorbenutzungsrecht nach §12 PatG und das neue Abwehrrecht des US-First Inventor Defense Act., GRUR Int. 2001, 828–839.
Tekinalp, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2004.